

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2010 | Vol. 2 | No. 2 | ISSN 1803-8220

VORLOVÁ, Kateřina. (2010). Proměna postavení finského prezidenta. *Acta Politologica*, Vol. 2, No. 2, s. 136-160. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Acta Politologica | Katedra politologie | Institut politologických studií | Fakulta sociálních věd |

Univerzita Karlova v Praze | U Kříže 8 | 158 00 Praha 5 – Jinonice

www.acpo.cz | acpo@fsv.cuni.cz | +420 251 080 214

Proměna postavení finského prezidenta¹

Kateřina Vorlová²

Abstract:

This article deals with a position of the president in the Finnish political system. Its aim is to prove that the Finnish political system has changed from a semipresidential to a parliamentary one. Therefore it analyzes the reduction of presidential prerogatives within the system.

Finland was established as an independent parliamentary republic with a strong president in 1919. When the former prime minister, Mauno Koivisto, took the presidential office in 1982, a process of parlamentarization of the Finnish political system started. Presidential prerogatives were slowly reduced as Koivisto had experienced a „strong hand“ by the preceding president Urho Kekkonen. The constitutional changes he had initiated were later built into a new constitution of 1999, during Martti Ahtisaari's presidency. Nowadays, a power of a Finnish president (currently Tarja Halonen) corresponds to a presidential power in other parliamentary regimes.

Key words: *semipresidentialism, parliamentarism, Finland, constitution, presidential prerogatives, parlamentarization*

Úvod

Na politické mapě Evropy se Finsko jako samostatný stát objevilo poprvé v roce 1918, kdy bývalý suverén – tehdy bolševické Rusko – uznal jeho nezávislost, vyhlášenou finskými elitami 6. prosince 1917. Z právního hlediska však zakotvila Finskou republiku až ústava z roku 1919, jejíž text zůstal – až na výjimky – více než šedesát let nezměněn.

Finsko bývá považováno za nejstarší a nejdéle trvající poloprezidentský systém [Duverger 1980: 174; Shugart a Carey 1992: 259; Sartori 2001: 138]. Minimálně od roku 2000 se však řadí mezi parlamentní systémy. Vytvoření parlamentní republiky s potenciálně silným prezidentem bylo výsledkem kompromisu mezi parlamentními frakcemi monarchistů a republikánů [Jussila, Hentilä, Nevakivi 1999: 129]. Pozice prezidenta byla oslabena až legislativními změnami iniciovanými prezidentem Maunem Koivistem v 80. letech a v první polovině 90. let.

Posun od poloprezidentského k parlamentnímu systému, který souvisel se zmíněným oslabováním prezidentských pravomocí, zakotvila nová ústava z roku 1999. Vzhledem

¹ Text vznikl v rámci výzkumného záměru FSV UK č. MSM 0021620841 „Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika. (Development of the Czech Society in the EU: Challenges and Risks.)“ a je upravenou částí autorčiny magisterské diplomové práce *Proměna vztahu exekutivy a legislativy ve Finsku po roce 1982*, kterou obhájila na katedře politologie IPS FSV UK v Praze v roce 2010.

² Kontakt: Mgr. Kateřina Vorlová, vorlovak@seznam.cz.

k tomu, že Finsko patří v české politologické literatuře mezi okrajově zmiňované státy a někdy bývá na základě přejímání starší typologie chybně řazeno mezi poloprezidencialismy, klade si následující stať za cíl – zejména prostřednictvím analýzy postavení hlavy státu od roku 1982 – prokázat, že Finsko v současnosti patří mezi plnohodnotné parlamentní systémy.

Teoretické vymezení finského politického systému

Samotné konstatování, že Finsko je již deset let klasickou parlamentní republikou, neobstojí. Pro pochopení finského politického systému po roce 1999, respektive 2000, je zapotřebí vymezit předcházející období. Klíčovou je v tomto smyslu definice poloprezidentského režimu.

V akademické sféře použil termín „poloprezidentský režim“ poprvé Maurice Duverger v roce 1970. Definoval jej jako politický systém obsahující přímo voleného prezidenta, který disponuje většími pravomocemi než ostatní hlavy států v běžných parlamentních režimech, a vládu odpovědnou parlamentu. Kromě „modelové“ Francie zařadil Duverger do kategorie poloprezidentských systémů ještě Finsko a Rakousko; v přepracované verzi výše zmíněné práce z roku 1971 přidal čtvrtou zemi – Irsko [Elgie 1999a: 2, 3].

Ačkoli Duverger v průběhu 70. let svůj koncept včetně klasifikace zemí s poloprezidentským režimem několikrát revidoval, Finsko v dané kategorii zůstalo. V roce 1980 publikoval Duverger konečnou podobu své definice poloprezidencialismu v anglickém článku *A New Political System Model: Semi-Presidential Government* z roku 1980. [Elgie 1999 a: 3] Oproti původní definici z roku 1970 Duverger nezmínil výslovně požadavek na přímou volbu prezidenta, uvedl pouze formulaci „všelidově volený prezident“, což byl z pohledu Finska důležitý detail.

Finský prezident byl volen kolegiem volitelů, tedy nepřímou po vzoru způsobu volby prezidenta USA. Na rozdíl od volitelů americké hlavy státu však měli volitelé finského prezidenta výrazně vyšší míru svobody hlasování [Duverger 1980: 166]. Tuto Duvergerovu tezi později podpořili také Shugart a Carey. Kolegium volitelů nebylo podle nich až do roku 1988 vázáno při hlasování výběrem osoby, která figurovala na oficiálním seznamu kandidátů na prezidenta [Shugart, Carey 1992: 212], což politickým stranám umožňovalo nasazení tzv. černých koní.

Některými politology kritizovanou nejednoznačnost Duvergerovy formulace způsobu volby prezidenta v poloprezidentském režimu později odstranil Sartori, který přijal a zpřesnil Duvergerův koncept. Jak přímou tak nepřímou volbu prezidenta uvedl jako možné varianty způsobu volby prezidenta v poloprezidentském režimu, což mu umožnilo do této kategorie jednoznačně zařadit také Finsko.

Sartori definoval poloprezidencialismus na základě pěti souběžně se uplatňujících prvků. (1) Prezident je volen přímo nebo nepřímou na pevně stanovené funkční období a (2) sdílí výkonnou moc s premiérem, a to následujícím způsobem: (3) prezident je nezávislý na parlamentu, nemůže však svou vůli vykonávat přímo, ale prostřednictvím kabinetu v čele s premiérem; (4) vláda a premiér jsou nezávislí na prezidentovi, ale odpovědní parlamentu;

(5) uvnitř exekutivy dochází k oscilaci mezi jednotlivými složkami, tedy k přesouvání autority mezi prezidentem a premiérem, ovšem za současného udržení jejich nezávislého postavení [Sartori 2001: 140].

Klíčovou společnou charakteristikou poloprezidentského a parlamentního režimu je vláda, jejíž setrvání v úřadu závisí na parlamentní důvěře. Naopak nejdůležitějším rozdílem mezi poloprezidencialismem a parlamentarismem je struktura výkonné moci. Zatímco v parlamentních režimech je dominantním aktérem premiér a prezident plní více či méně ceremoniální funkci, v poloprezidentských režimech jsou premiér a prezident téměř rovnocennými partnery, oba disponují určitými významnými pravomocemi. Strukturu exekutivy lze v prvním případě označit jako monistickou, v druhém případě jako duální. V parlamentních režimech je role jednotlivých složek výkonné moci vymezena jasněji než v poloprezidentských režimech.

Ústavní zakotvení exekutivy a legislativy ve Finsku

Od vytvoření samostatného státu do současnosti přijal finský parlament celkem dvě ústavy. První Ústava Finska³ (*Suomen hallitusmuoto; 94/1919*), která byla ratifikovaná v červenci 1919, bývá některými odborníky označována jako „hybrid kombinující rozdělení moci podle amerického vzoru (...) s parlamentním režimem britského typu a francouzského typu za třetí republiky“⁴ s odkazem na přímo voleného a potenciálně silného prezidenta a na vládu odpovědnou parlamentu [Arter 1987: 41]. Jakkoli se toto označení může zdát na první pohled výstižné, opomíjí skutečnost, že východiskem pro takové nastavení finského politického systému byla především historická zkušenost a soudobé okolnosti a nikoli následování vzorů v podobě geograficky i mocensky vzdálených států. Pro zdůraznění komplexnosti této problematiky je proto vhodnější označit finskou ústavu z roku 1919 jednoduše jako „poloprezidentskou“.

Výkonná moc ve Finsku sestávala od přijetí první ústavy z prezidenta a vlády (Státní rada; *Valtioneuvosto*). Zatímco prezidentovi byla svěřena nejvyšší výkonná moc, vláda, sestávající z premiéra a potřebného počtu ministrů, řídila běžný chod státu. Zákonodárnou moc sdílel Parlament (*Eduskunta*) s prezidentem. [Ústava č. 94/1919, Kap. 1, čl. 2]

Ve srovnání se situací v listopadu 1917, tedy těsně před vyhlášením nezávislosti, ústava oslabila pozici parlamentu [Arter 1987: 45]. Na druhou stranu zakotvila silné postavení prezidenta jak v domácí, tak především v zahraniční politice. Prezident tedy představoval klíčovou postavu finského politického systému, a to jak v prvních letech republiky, tak zejména v poválečném období.

³ Součástí ústavního pořádku Finské republiky – kromě Ústavy Finska 1919 – byl Zákon o Parlamentu (*Valtiopäiväjärjestys; 7/1928*), Zákon o Státním soudním dvoru (*Laki valtakunnanoikeudesta; 273/1922*) a Zákon o právu Parlamentu kontrolovat zákonost úředního jednání členů Státní rady a justičního kancléře jakož i parlamentního ombudsmana (*Laki eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin sekä eduskunnan oikeusasiamiehen virkatointen lainmerkaisuutta; 274/1922*). Ústava Finska 1999 zrušila bez náhrady všechny tyto právní normy.

⁴ „...a hybrid combining the American-style separation of powers principle...with the basics of British- and French-style (Third Republican) parliamentary government...“

Nynější ústava (*Suomen perustuslaki*⁵; 731/1999) z června 1999, která nabyla účinnosti v březnu 2000, byla vyústěním silícího tlaku na změnu původní ústavy. Dobový trend se ubíral třemi směry – omezení pravomocí prezidenta, posílení rozhodovacích pravomocí vlády a konsolidace demokracie snížením vlivu politických stran. Požadavek zúžení prezidentských pravomocí byl reakcí na silné postavení prezidenta Kekkonena. Zastánci reformy usilovali o omezení počtu funkčních období prezidenta na dvě a zrušení pravomoci prezidenta jmenovat podle vlastního uvážení premiéra [Arter 1987: 43].

Další požadavek vyplýval ze skutečnosti, že šestina parlamentu mohla účinně blokovat naléhavost přijetí legislativy, což představovalo překážku zejména při schvalování daňových zákonů. Vznesení třetího požadavku pak souviselo s tehdejší praxí, kdy politické strany měly prostřednictvím kolegia volitelů značný vliv na volbu prezidenta. Snahou reformistů bylo opuštění amerického modelu nepřímé volby prezidenta a jeho nahrazení přímou volbou prezidenta francouzského typu [Arter 1987: 43].

Důležitým momentem pro opuštění staré a přijetí nové ústavy byla výměna politické reprezentace v roce 1982, která předznamenala změnu zavedených zvyklostí ve vztahu prezident-vláda a exekutiva-legislativa a následně i právního rámce finského politického systému. V lednu 1982 se prezidentem Finské republiky stal Mauno Koivisto, člen sociálně demokratické strany a bývalý premiér, který ve funkci nahradil dlouholetého prezidenta Urha Kekkonena.

Během působení Koivista v prezidentském úřadu v letech 1982-1994 bylo přijato více dodatků k původní ústavě z roku 1919 než za celé předcházející období 1919-1982. Svou podstatou se minimálně z poloviny jednalo o důležité změny, výrazně ovlivňující povahu finského politického systému, zvláště pak vzájemný vztah mezi jednotlivými složkami moci. Oproti tomu dodatky iniciované za Koivistova nástupce Marttiho Ahtisaariho neměly – ve srovnání s předchozím obdobím – tak dalekosáhlý vliv na proměnu finského politického systému. Jednalo se zejména o rozšíření a zpřesnění základních práv finských občanů a začlenění opatření spojených se vstupem Finska do Evropské unie.

Volba a pravomoci prezidenta v období 1982-1999

Jednu z nejvýraznějších modifikací ústavního textu⁶ představovala změna způsobu volby prezidenta. Článek 23, který o volbě prezidenta pojednával, byl v období 1982-1999 upraven čtyřikrát – v roce 1987, 1990, 1991 a 1995. Nejdůležitější změny však byly přijaty v roce 1987 a 1991.

Původně byl prezident Finska volen všelidovou volbou na šest let z rodilých finských občanů výhradně prostřednictvím kolegia volitelů, které od roku 1981 (Zákon č. 731/1981) sestávalo z 301 členů⁷ (čl. 23). Voliči disponovali pouze jedním hlasem, kterým volili

⁵ Výrazy *perustuslaki* a *hallitusmuoto* lze použít zaměnitelně. Přestože přímý překlad znamená „základní zákon“, respektive „forma vlády“, oba termíny odkazují k ústavě.

⁶ Není-li uvedeno jinak, odkazují všechny články této části na Ústavu Finska z roku 1919.

⁷ Do roku 1981 bylo kolegium volitelů třísetčlenné [Ústava č. 94/1919, Kap. 4, čl. 23; původní znění].

prezidentského kandidáta, resp. příslušného kandidáta na volitele, který byl nominován politickou stranou.

Po zformování kolegia volitelů se tato instituce, jíž předsedal úřadující premiér, sešla za účelem zvolení prezidenta. Prezidentský kandidát, který získal v tajné volbě nadpoloviční počet hlasů volitelů, se stal prezidentem. Pokud žádný kandidát nezískal dostatečný počet hlasů, konala se v zápětí další volba, na niž se vztahovala stejná pravidla jako na volbu první. Pokud vítězný kandidát nevzešel ani z druhé volby, třetí volby se zúčastnili již jen dva nejúspěšnější kandidáti z předchozí volby. Kandidát, který získal většinu hlasů, byl prohlášen prezidentem. V situaci, kdy by oba kandidáti získali stejný počet hlasů, by rozhodl los (čl. 23). V praxi však tato okolnost nikdy nenastala [Presidential Election 1919-2006].

Ústavním dodatkem z roku 1987 (Zákon č. 573/1987) bylo nově stanoveno, že v případě nominace pouze jediného kandidáta, se tento stal automaticky prezidentem. Pokud bylo nominováno více kandidátů, konaly se poslední lednovou nedělí a následující pondělí⁸ všeobecné prezidentské volby. K volbě prezidenta prostřednictvím kolegia volitelů se však přistoupilo až v případě, že žádný prezidentský kandidát nezískal ve všelidové volbě nadpoloviční většinu hlasů (čl. 23).

Procedura volby prezidenta kolegiem volitelů byla téměř totožná jako před rokem 1987. Jedinou výjimku představovalo opatření, dovolující účast v kterémkoli kole voleb pouze prezidentskému kandidátovi oficiálně nominovanému pro všeobecné volby, tedy kandidátovi, který byl ve všelidové volbě zastupován alespoň jedním volitelem (čl. 23), což mělo zabránit nasazování tzv. černých koní, tj. původně nenominovaných kandidátů.

Výše zmíněným způsobem byl volen jediný prezident – Mauno Koivisto v roce 1988. Ve všelidové volbě získal Koivisto „jen“ 47,9 % hlasů, o 27,7 procentních bodů více než druhý kandidát v pořadí. Následovala tedy volba prezidenta pomocí kolegia volitelů. Koivisto byl zvolen napodruhé získkem 189 hlasů volitelů [Presidential Elections 1919-2006].

Ústavním dodatkem z roku 1991 (Zákon č. 1074/1991) byla zavedena přímá volba prezidenta francouzského typu a počet funkčních období omezen na dvě, tedy procedura, která byla v totožném znění přenesena do nové ústavy v roce 1999. Pokud je nominován pouze jeden kandidát, stává se prezidentem. Je-li nominováno více kandidátů, uskuteční se třetí nedělí v lednu prezidentské volby. Pokud žádný kandidát nezíská nadpoloviční počet hlasů voličů, koná se za tři týdny druhé kolo, jehož se zúčastní dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola. Prezidentem se stává kandidát, který obdrží více hlasů (čl. 23b). Prvním přímo voleným prezidentem se stal v roce 1994 Martti Ahtisaari, v roce 2000 byla na základě stejné procedury zvolena i současná prezidentka Tarja Halonen [Presidential Elections 1919-2006].

Ústavními dodatky mezi lety 1982-1999 došlo vedle změny způsobu volby prezidenta také jednoznačně k oslabení jeho pravomocí, a to přestože nadále zůstal nejvyšším představitelem výkonné moci a spolu s parlamentem vykonával zákonodárnou moc. Nejvýraznější změny byly přijaty opět v roce 1987 a 1991 a ovlivnily zejména jeho legislativní a jmenovací pravomoci.

⁸ Od roku 1990 probíhaly prezidentské volby pouze v neděli [Zákon č. 432/1990].

Pozice hlavy státu v legislativním procesu zůstala stejná s výjimkou fáze ratifikace schváleného zákona. Prezident i nadále předkládal vládní návrhy zákonů (čl. 18), vetoval-li však přijatý zákon, nebyl tento odložen až na první zasedání nového parlamentu, ale pouze na první řádné zasedání parlamentu následující po vrácení zákona prezidentem (čl. 19). Po vyjádření příslušného parlamentního výboru se hlasovalo o podstatně nezměněné podobě zákona. Pro přijetí zákona bylo zapotřebí většiny hlasů [Zákon o parlamentu č. 7/1928, Kap. 5, čl. 73]. Prezidentské veto tedy nemělo zdaleka takovou váhu jako v předcházejícím období.

Omezení prezidentských pravomocí ve prospěch vlády, respektive parlamentu bylo ještě zřejmější v otázce rozpuštění parlamentu a jmenování členů vlády. V roce 1987 byl přijat dodatek k zákonu o parlamentu č. 576/1987, který přenesl rozhodnutí o datu uzavření parlamentního zasedání před konáním předčasných voleb, tj. o termínu rozpuštění parlamentu, z prezidenta na parlament [Zákon o parlamentu č. 7/1928, Kap. 2, čl. 20]. Následně ústavním dodatkem z roku 1991 [Zákon č. 1074/1991] ztratil prezident výsadní právo rozpustit parlament podle vlastního uvážení. Nadále mohl rozpustit parlament a následně vypsát nové parlamentní volby pouze na základě odůvodněného návrhu premiéra a po konzultaci s předsedou parlamentu a parlamentními frakcemi (čl. 27). Do roku 1991 přitom využívali finští prezidenti nástroje rozpuštění parlamentu relativně často. Parlament byl od přijetí ústavy rozpuštěn celkem sedmkrát – v roce 1925 (Ståhlberg), 1929 a 1930 (Relander), 1954 (Paasikivi), 1962, 1972 a 1975 (Kekkonen) [Hidén 1985: 42].

Úprava z roku 1987 [Zákon č. 575/1987] částečně snížila vliv prezidenta na jmenování členů Státní rady. Zatímco při formování nové vlády měl prezident stále relativně volnou ruku, mělo-li se složení vlády podstatně změnit, musel být konzultován předseda parlamentu a parlamentní frakce (čl. 36). Zákon č. 1074/1991 pak omezil jmenovací pravomoci prezidenta ve vztahu k vládě ještě výrazněji. Prezident mohl napříště jmenovat členy nové vlády pouze po poradě s parlamentními frakcemi (čl. 36).

Z ústavy 1919 disponoval finský prezident poměrně značnými jmenovacími pravomocemi. Kromě již zmíněného jmenování premiéra a členů vlády⁹ prezident jmenoval důstojníky armády a námořnictva (čl. 90), justičního kancléře (*oikeuskansleri*) a jeho asistenta, arcibiskupa, biskupy a rektora a profesory Helsinské univerzity a profesory Helsinské technické univerzity (čl. 87). Dále jmenoval předsedu Nejvyššího soudu (*korkein oikeus*) a Nejvyššího správního soudu (*korkein hallinto-oikeus*), soudce Nejvyššího soudu a předsedy odvolacích soudů na návrh Nejvyššího soudu, resp. soudce Nejvyššího správního soudu na návrh tohoto soudu, členy odvolacích soudů (*hovioikeus*) a zpravodaje Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. V neposlední řadě spadalo do jeho kompetence jmenování generálního ředitele ústředních státních úřadů a na návrh Státní rady jejich členy,

⁹ Z hlediska jmenování (a odvolání) vlád byli finští prezidenti velmi aktivní. Od přijetí ústavy v roce 1919 do roku 1982 vzniklo celkem 57 vlád [Vorlová 2009: 280, 284], ale proběhlo pouze 19 parlamentních voleb. [Eduskuntavaalit 1907-2003]

státní úředníky Kanceláře prezidenta a zpravodaje Státní rady, guvernéry provincií a vedoucí diplomatických misí v zahraničí a konzuly (čl. 87).

Ačkoli v roce 1987 [Zákon č. 637/1987] získal prezident právo jmenovat hlavního soudce a další soudce městských soudů (*käräjäoikeus*), od 90. let dodnes lze vyzorovat trend omezování prezidentských jmenovací pravomoci. V roce 1993 [Zákon č. 1119/1993] ztratil právo jmenovat vedoucí diplomatických misí v zahraničí a konzuly a o čtyři roky později [Zákon č. 647/1997] právo jmenovat profesory Helsinské univerzity a Helsinské technické univerzity. Prezidentovi bylo dále v roce 1998 [Zákon č. 480/1998] odňato právo udílet cizím státním příslušníkům finské občanství a také je z něj propouštět (čl. 31).

Vztah prezident-vláda a prezident-parlament v období 1982-1999

Ve vztahu k vládě měl prezident ještě další funkci. Důležitým prvkem finského politického systému bylo dvojí předsednictví kabinetu [Arter 1987: 96]. Zatímco premiér předsedal plenárním zasedáním, prezident vedl zasedání, na nichž se projednávaly záležitosti svěřené do jeho kompetence (čl. 39). Příslušný ministr předložil prezidentovi podklady k návrhu zákona prodiskutované na plénu vlády [Hidén 1985: 54]. Prezident následně o návrhu zákona rozhodl a jeho rozhodnutí bylo kontrasignováno ministrem, který návrh zákona podal (čl. 20). Hlava státu tedy nebyla vázána názorem vlády a často této pravomoci také využívala.

V období 1982-1999 byl však výrazně omezen vliv prezidenta v oblasti zahraniční politiky, která byla do té doby jeho doménou, a to ve prospěch vlády a zejména pak premiéra. Jedním z důvodů byla evropská integrace. Finsko se nejprve v roce 1986 stalo plnoprávným členem Evropského sdružení volného obchodu (ESVO; *European Free Trade Association – EFTA*), poté v roce 1989 členem Rady Evropy (RE; *Council of Europe – CoE*), v roce 1994 členem Evropského hospodářského prostoru (EHS; *European Economic Area – EEA*) a nakonec v roce 1995 vstoupilo spolu s Rakouskem a Švédskem do Evropské unie (EU; *European Union – EU*).¹⁰ Státní rada byla – podle dodatků k zákonu o parlamentu přijatých za prezidenta Koivista [Zákon č. 1117/1993] i Ahtisaariho [Zákon č. 1551/1994] – zodpovědná za vyřizování agendy týkající se vztahů Finska s ESVO a později také s EU, což posílilo především postavení premiéra ve finském politickém systému.

Dvousetčlenný a na čtyřleté funkční období volený parlament podle ústavy z roku 1919 reprezentoval svrchovanou moc lidu a vykonával zákonodárnou moc v součinnosti s prezidentem (čl. 2). Z hlediska suverenity parlamentu bylo však sdílení legislativní moci s prezidentem problematické, protože prezident – na rozdíl od vlády – nepodléhal běžné kontrole parlamentu [Pohjolainen 1991: 24]. Avšak v případě, že se justiční kancléř nebo vláda domnívali, že prezident spáchal trestný čin zrady nebo velezrady, měli za povinnost oznámit to parlamentu, který $\frac{3}{4}$ většinou rozhodl o jeho obžalování. Žaloba proti prezidentovi pak byla vedena justičním kancléřem před Nejvyšším soudem [Ústava č. 94/1919, Kap. 4, čl. 47]. V praxi k této situaci však nikdy nedošlo.

¹⁰ Informace o integraci Finska do evropských struktur. Dostupné z WWW: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=203> a [Jusilla, Hentilä, Nevakivi 1999: 352-356].

Současné postavení hlavy státu

Přijetí ústavy v červnu 1999 bylo vyústěním reformního procesu zahájeného v první polovině 80. let. Nová ústava zrušila všechny do té doby platné ústavní zákony, které byly součástí ústavního pořádku. Vybrané pasáže zmíněných zákonů však byly včleněny do nového ústavního textu. Ústava Finska č. 731/1919¹¹ tak obsahuje celkem 131 článků včetně závěrečných ustanovení. Zcela nově byla například zařazena samostatná kapitola Mezinárodní vztahy.

Omezení pravomocí prezidenta ve prospěch parlamentu a vlády je zřejmé na první pohled. Výkonnou moc sdílí prezident s vládou, avšak zákonodárná moc přísluší již pouze parlamentu (čl. 3). Zároveň prezident ztratil pozici nejvyššího představitele výkonné moci a těžiště vzájemných vztahů mezi exekutivou a legislativou se posunulo z dvojice prezident-parlament na dvojici vláda-parlament.

Oslabení pozice prezidenta se nejvíce projevuje v jeho jmenovacích pravomocích a v oblasti zahraniční politiky. Nejdůležitější pak z tohoto pohledu je omezení pravomocí prezidenta jmenovat vládu. Prezident nově jmenuje parlamentem zvoleného premiéra a na jeho návrh členy vlády (čl. 61). Vláda následně bez prodlení předstupuje před parlament s programovým prohlášením (čl. 62).

Odvolat vládu nebo jejího člena může prezident pouze na základě návrhu (čl. 64), tj. byla-li vládě nebo jejímu členovi vyslovena parlamentem nedůvěra. Ústava také výslovně stanovuje, že ministra může prezident odvolat pouze na podnět premiéra. (čl. 64) Prezident tak ztratil potenciální právo libovolně odvolávat jednotlivé ministry, které mu umožňovala předchozí ústava za předpokladu, že se složení vlády podstatně nezměnilo.

Ze srovnání současných a dřívějších jmenovacích pravomocí, kterými prezident disponoval podle ústavy z roku 1919 ve znění pozdějších změn, vyplývá, že prezident ztratil přinejmenším právo jmenovat arcibiskupy a biskupy a guvernéry provincií. Některé další jmenovací pravomoci – zejména v oblasti soudní moci – nejsou v nové ústavě příliš specifikovány.

Druhou významnou oblastí, v níž lze zaznamenat výrazný posun, je zahraniční politika. Prezident již neřídí zahraniční politiku sám, ale vykonává ji v součinnosti s vládou (čl. 93). Vágní formulace tohoto článku je příčinou jeho nejasné interpretace zejména v otázkách účasti na summitech EU. Zatímco finský premiér je pověřen záležitostmi společenství (dříve první pilíř EU), prezidentova působnost se vztahuje na zahraniční politiku (dříve druhý pilíř EU) [Paloheimo 2003: 230].

Prezident i nadále vede zasedání vlády, projednávají-li se záležitosti, které jsou v jeho kompetenci. Přesto je rozdíl oproti předchozí praxi více než patrný. Pokud nesouhlasí s návrhem předloženým mu vládou, vrátí jej k přepracování. Avšak nový vládní návrh mu již není předložen, vláda postupuje samostatně (čl. 58) a předkládá návrh zákona parlamentu nepodepsaný prezidentem. Jedná-li se o jmenování státních úředníků, které náleží k samostatným pravomocím prezidenta, může se hlava státu rozhodnout podle vlastního

¹¹ Není-li uvedeno jinak, odkazují všechny články této části na Ústavu Finska z roku 1999.

mínění a i v rozporu s vládním návrhem. Prezident závisí na názoru Státní rady ještě v jiném smyslu. Prohlásí-li vláda, že prezident nemůže trvale zastávat svou funkci, je zvolen nový prezident (čl. 55).

Nová ústava posílila v mnoha oblastech na úkor prezidenta vedle vlády také parlament. Parlament již dříve rozhodoval o ukončení svého zasedání před uskutečněním předčasných voleb. Nově získal právo určit termín prvního zasedání po předčasných volbách, pokud se toto zasedání nekoná 90 dní po vyhlášení voleb, jak je stanoveno ústavou (čl. 26). Dále parlament každoročně rozhoduje o termínu zahájení svého zasedání a také ukončení závěrečného zasedání před uskutečněním řádných voleb (čl. 33). Výše zmíněnými pravomocemi disponoval – podle původní ústavy z roku 1919 ve znění pozdějších změn – prezident. Podle potřeby může předseda parlamentu nově svolat zasedání také v době mezi ukončením práce parlamentu a novými volbami (čl. 33).

Podstatnou změnou oproti dřívější praxi je zavedení procedury premiéra voleného parlamentem. Parlamentní strany nejprve vyjednávají o vládním programu a o složení vlády. Následně prezident na návrh předsedy parlamentu oficiálně jmenuje kandidáta na premiéra, o němž pak hlasuje parlament. Získá-li navržený kandidát nadpoloviční většinu hlasů, je zvolen premiérem. Pokud však neobdrží dostatečný počet hlasů, opakuje se celý proces vyjednávání a jmenování kandidáta na premiéra znovu. Neuspěje-li ve volbě ani druhý kandidát, koná se v parlamentu otevřená volba premiéra a premiérem je zvolen ten, kdo získá největší počet hlasů (čl. 61). Ačkoli to ústava explicitně nezmiňuje, zvyklostí je jmenovat tzv. *formateura*, který je pověřen vyjednáváním a většinou se také stává premiérem [Paloheimo 2003: 226-227].

Praktické fungování finské exekutivy a legislativy

Počátek 80. let je spojován se zahájením fáze parlamentarizace finského politického systému [Paloheimo 2007: 248]. Hlavním aktérem tohoto procesu byl prezident Koivisto zvolený v roce 1982. S jeho nástupem do prezidentského úřadu došlo k uvolnění mocenské struktury, která se vyvinula kolem prezidenta Kekkonena mezi lety 1956-1981. Během dvou funkčních období prezidenta Koivista (1982-1994) byla iniciována řada debat, které vyústily v podstatné změny finského ústavního pořádku, zejména v posílení zákonodárného shromáždění a vlády na úkor prezidenta.

Silnější postavení parlamentu prosazoval i Koivistův nástupce Martti Ahtisaari (1994-2000). Ačkoli v domácí politice zastával stejný postoj ohledně role prezidenta jako Koivisto, v zahraniční politice plně využíval prezidentských pravomocí daných ústavou. V roce 2000 pak byla do prezidentského úřadu zvolena první žena, tehdejší ministryně zahraničních věcí Tarja Halonen. S jejím nástupem současně nabyla účinnosti nová ústava přijatá v roce 1999, která zásadně omezila prezidentské pravomoci a fakticky zavedla parlamentní režim. Přesto Halonen pokračovala v linii zahraniční politiky jejího předchůdce a ani na domácí politické scéně nebyla nevýrazným hráčem.

V domácí politice lze dlouhodobě vysledovat omezení pravomocí prezidenta zejména v oblasti jmenování vlády a nejvyšších státních úředníků. K prvnímu výraznému omezení

jmenovacích pravomocí prezidenta došlo za prezidenta Koivista v období 1982-1994. Hlava státu mohla nadále jmenovat členy vlády až po konzultaci s parlamentními frakcemi a ztratila právo jmenovat některé nejvyšší státní úředníky. V období 1994-2000, kdy prezidentský úřad zastával Ahtisaari, se jmenovací pravomoci prezidenta nijak podstatně nezměnily. Naopak s nástupem Halonen v roce 2000 a nabytím účinnosti nové ústavy byly zmíněné pravomoci prezidenta ještě více zredukovány. Nyní je premiér volen parlamentem a ministry formálně jmenuje prezident na návrh premiéra. Jedinou reálnou jmenovací pravomocí prezidenta tak zůstalo obsazování některých postů nejvyšších státních úředníků. V souvislosti se skutečností, že současná prezidentka relativně často jmenuje osoby v rozporu s doporučením vlády, respektive parlamentu, se objevují snahy dále jmenovací pravomoci hlavy státu omezit.

V předválečném období byla zahraniční politika plně v kompetenci Státní rady, respektive ministra zahraničních věcí nebo premiéra. Prezident dělal pouze formální rozhodnutí a jediný způsob, jakým mohl ovlivnit zahraniční politiku, byl výběr ministra zahraničních věcí. Během válečného období byla zodpovědnost za zahraniční politiku přenesena na prezidenta. Příčinou však nebyly pouze historické události, ale také nástup silných premiérů a posléze prezidentů – Rista Rytiho a Juhy Paasikiviho [Aho 1993: 93].

Hlava státu setrvala v roli hlavního aktéra v rozhodování v oblasti zahraniční politiky i v poválečném období, a to v důsledku snahy udržet korektní vztahy se sovětským Ruskem. Zatímco Paasikivi a pak hlavně Kekkonen ovlivňovali prostřednictvím zahraniční politiky také domácí politickou scénu, Koivisto tendoval naopak k eliminaci role prezidenta v domácí politice a rozdělení zahraničněpolitických kompetencí jak mezi výkonnou a zákonodárnou moc, tak i v rámci exekutivy. Ahtisaari jako dlouholetý diplomat prosazoval ve srovnání s Koivistem aktivnější roli prezidenta v zahraniční politice. Obdobně také jeho nástupkyně Halonen, ačkoli v posledních letech lze v souvislosti s účastí představitelů Finska na summitech EU vysledovat stoupající tlak některých politických stran na další omezení pravomocí hlavy státu v této oblasti.

Počátek parlamentarizace politického systému – Mauno Koivisto (1982-1994)

V říjnu 1981 rezignoval ze zdravotních důvodů prezident Kekkonen. Jeho poměrně neočekávaný odchod z politické scény po 25 letech zastávání prezidentského úřadu vyvolal řadu diskusí ohledně jeho nástupce. Na počátku 80. let dominoval finské politice stále ještě vztah se Sovětským svazem, a proto politické strany hledaly takového prezidentského kandidáta, který by byl akceptován také sovětským vedením.

Tehdejší premiér Mauno Koivisto¹², který po Kekkonenově rezignaci vykonával povinnosti prezidenta, se z tohoto pohledu jevil přinejmenším do roku 1981 jako problematický kandidát. Představitelé SSSR si od Koivista drželi odstup a ani sám Koivisto nebyl v navazování kontaktu se sovětským vedením příliš aktivní [Kalela 1993: 276]. Koivisto byl však všeobecně relativně populárním politikem, který se navíc otevřeně nestavěl proti

¹² Koivisto byl finským premiérem v letech 1968-1970 a 1979-1982.

Kekkonenově způsobu vedení zahraniční politiky, a také proto získal necelý týden před samotnou prezidentskou volbou otevřenou podporu generálního tajemníka ÚV KSSS Leonida Brežněva [Jussila, Hentilä, Nevakivi 1999: 322].

Výsledek voleb potvrdil očekávání – Koivisto zvítězil již v prvním kole ziskem 167 hlasů kolegia volitelů [Presidential Election 1919-2006]. Volební účast na finském území dosáhla 86,8 %, tedy nejvyšší úrovně od roku 1962¹³. Nezvykle vysoká volební účast v prezidentských volbách v roce 1982 – tzv. Koivistův fenomén – naznačovala, že si voliči přáli změnu politického vedení Finska [Jussila, Hentilä, Nevakivi 1999: 323].

Koivisto jako nový prezident usiloval především o parlamentarizaci politického systému omezením prezidentských pravomocí, respektive jejich přenesením na parlament a vládu. V jeho postoji ho utvrdila především vlastní zkušenost na postu premiéra, kdy tehdejší prezident Kekkonen na jaře 1981 požadoval Koivistovu demisi kvůli údajnému zdržování legislativy [Jussila, Hentilä, Nevakivi 1999: 320]. Premiér však rezignovat odmítl, protože disponoval důvěrou parlamentu, která byla podle ústavy jedinou podmínkou pro setrvání vlády v úřadu [Kalela 1993: 263].

Nástup Koivista znamenal v první řadě prodloužení trvanlivosti vlád, které od parlamentních voleb v roce 1983 setrvaly v úřadu – s výjimkou kabinetu první finské premiérky Anneli Jäätteenmäki – po celé funkční období [Vorlová 2009: 287]. Současně bylo všem politickým stranám umožněno účastnit se vyjednávání o složení vládní koalice, což dříve nebylo z ideologických důvodů¹⁴ pravidlem [Häikiö, Pesonen 1992: 18]. Po volbách v roce 1983 tak byla do kabinetu Kaleviho Sorsy začleněna Finská rolnická strana (*Suomen Maaseudun Puolue* – SMP), o čtyři roky později se součástí vládní koalice Harriho Holkeriho stala Strana národního sjednocení (*Kansallinen Kokoomus* – Kok.) a v roce 1991 vstoupili do první nesocialistické vlády od roku 1966 pod vedením Eska Aha Finští křesťanští demokraté (*Suomen Kristillisdemokratit* – KD) [Häikiö, Pesonen 1992: 18].

Ačkoli jedním z Koivistových principů bylo minimální zasahování do domácí politiky, v roce 1987 prosadil na premiérský post vlastního kandidáta a tím podmínil složení vládní koalice – člen Kok. Holkeri sestavil modro-červenou vládní koalici (*sinipunahallitus*) Strany národního sjednocení a sociálních demokratů. Fakticky nulová reakce ostatních politických stran na tuto událost jednoznačně prokázala přetrvávající silné postavení prezidenta v domácí politice [Wahlbäck 1993: 359]. Bylo to však současně naposledy, kdy prezident zmíněné pravomoci využil. Ústavním dodatkem z roku 1991 a později novou ústavou z roku 1999 bylo formování vlády přeneseno na parlament a nyní je prezidentova role v tomto procesu pouze formální.

Snížení vlivu hlavy státu na jmenování, respektive odvolání členů Státní rady bylo – společně s omezením práva prezidenta rozpustit parlament – hlavním cílem Koivista v domácí politice. Spíše než o rozsáhlé změny se však jednalo o přesnější vymezení

¹³ Volební účast v prezidentských volbách viz WWW: <http://tilastokeskus.fi/til/pvaa/2000/pvaa_2000_2004-05-31_tau_001_en.html>.

¹⁴ Konzervativci byli navzdory volebním ziskům v poválečném období trvale opoziční stranou. Finské politické elity tak kvůli udržení korektních vztahů se SSSR akceptovaly požadavky sovětského vedení na složení finských vlád [Vorlová 2009: 279].

kompetencí výkonné a zákonodárné složky moci v ústavním textu. Koivistovou zásluhou bylo například od roku 1991 v ústavě jasně zakotveno, že odvolání vlády nebo jednotlivých ministrů bylo podmíněno ztrátou důvěry parlamentu [Aho 1993: 97]. Daný ústavní článek již tedy nemohl být libovolně interpretován ve prospěch prezidenta.

Za Koivista také došlo nejprve ke „kosmetické“ úpravě a posléze úplné změně způsobu volby prezidenta. Do jisté míry je tak paradoxní zjištění, že Koivisto podle svých vlastních slov, pronesených v červnu 1993, považoval starý volební systém za poměrně vyhovující. Jeho aktivita v tomto ohledu údajně souvisela se snahou prosadit zmíněné omezení pravomoci prezidenta rozpustit parlament [Kalela 1993: 264].

Debata o ústavních změnách v souvislosti s volbou prezidenta byla zahájena již v létě 1982 [Kalela 1993: 264] a trvala až do počátku 90. let. Prvotním záměrem nebyla úplná změna volebního systému, ale pouze zamezení Koivistem kritizovaného fenoménu tzv. černých koní, tedy prezidentských kandidátů, kteří nebyli známi voličům před všeobecnou volbou kolegia volitelů. Tito kandidáti byli představeni politickými stranami až přímo volitelům před vlastní volbou prezidenta.¹⁵ Opatření proti zmíněné praxi bylo přijato v roce 1987 v podobě ústavního dodatku.

Druhá fáze diskuse o způsobu volby prezidenta vyústila v roce 1991 ve schválení systému, který je používán i v současnosti. Prezident je volen přímo, dvoukolovým absolutně většinovým systémem s uzavřeným druhým kolem, zjednodušeně tzv. prezidentským dvoukolovým systémem [Lebeda 2004: 25]. Zmíněný dodatek také omezil počet funkčních období prezidenta na dvě. Ačkoli se tento požadavek nevztahoval na Koivista, úřadující prezident odmítl potřeby kandidovat [Wählback 1993: 363-364].

Počínaje druhým funkčním obdobím se Koivistova snaha parlamentarizovat politický systém dotkla i do té doby téměř výhradně prezidentské domény – zahraniční politiky. Koivisto nepovažoval za nutné změnit článek 33 Ústavy, který se týkal řízení zahraniční politiky. Domníval se, že rozhodovací proces v této oblasti fungoval – i přes nižší aktivitu vlády – relativně dobře [Kalela 1993: 265]. Prezident začal více spolupracovat s vládní komisí pro zahraniční věci, předsedal jejím schůzím pětkrát až desetkrát ročně a případně vedl konzultace kdykoli to vyžadovala povaha projednávané záležitosti.

Ministr zahraničních věcí se postupně stal druhým nejsilnějším členem Státní rady po premiérovi, což bylo způsobeno také tím, že jej prezident Koivisto při vydávání instrukcí pro úředníky ministerstva zahraničních věcí neobcházel, což mu fakticky umožňovalo znění ústavy. Úřadující prezident zavedl pravidelné schůzky s ministrem zahraničních věcí, kterých se účastnili také nejvyšší úředníci ministerstva zahraničních věcí a úřadu prezidenta a další významní státní úředníci [Kalela 1993: 270].

Z výše uvedeného vyplývá, že Koivisto spíše než na parlament usiloval o přenesení pravomocí prezidenta v zahraničních záležitostech na vládu. Byl toho názoru, že pokud by

¹⁵ Spekulace o nasazení „černého koně“ v osobě Ahtiho Karjalainena ze Strany středu se objevila také před prezidentskými volbami v roce 1982. Nakonec však strana Kesk. představila pouze jediného – oficiálního – kandidáta Johannese Virolainena.

vykonával dané pravomoci parlament, mohlo by dojít k zneřehlednění situace. Proto nechal na jaře 1992 jmenovat komisi, která měla zjistit, do jaké míry je třeba změnit dosavadní rozhodovací proces v souvislosti se vstupem Finska do evropských struktur [Kalela 1993: 266].

Koivisto považoval za logické, že stane-li se Finsko součástí Evropské unie, měl by ho reprezentovat v Evropské radě premiér, nikoli prezident jako v případě Francie. Pokud by Finsko na summitech EU zastupoval prezident, posunula by se rovnováha v rozhodování – podle tehdejšího nastavení finského politického systému – směrem k prezidentovi a parlament by tak zůstal pouze sekundárním aktérem, což nebylo Koivistovým záměrem. Proto bylo rozhodnuto, že se parlament bude účastnit národních příprav mezinárodních smluv [Zákon č. 1116/1993; Aho 1993: 95-96].

Přese všechny změny, které Koivisto přímo či nepřímo inicioval, se však v závěru svého druhého funkčního období na první schůzi parlamentu v roce 1994 vyjádřil poměrně kriticky k tehdejšímu, stále ještě prezidentsky orientovanému, politickému systému. Jeho vzkaz budoucímu prezidentovi byl poměrně jasný – omezit dále pravomoci hlavy státu v zahraniční i domácí politice [Nousiainen 2001: 102].

Evropské unie a postavení prezidenta – Martti Ahtisaari (1994-2000)

Konec Koivistova zastávání prezidentského úřadu byl spojen s prohlubující se ekonomickou krizí, která vyvolala nespokojenost občanů s tehdejšími politickými elitami. V této situaci byla nejvhodnějším prezidentským kandidátem osoba, která se neobjevovala často na finské domácí politické scéně.

Kariérní diplomat a člen SDP Martti Ahtisaari dlouhodobě působil ve strukturách OSN [Pesonen 1994: 269]. Podle svých pozdějších slov neměl ambice stát se prezidentem: „*Kdyby někdo nevedl moje jméno v průzkumu veřejného mínění v roce 1992, jsem si naprosto jistý, že bych nikdy nebyl nominován.*“¹⁶ Na počátku roku 1993 nicméně souhlasil, že se zúčastní primárek, které sociální demokracie pořádala v souvislosti se změnou způsobu volby prezidenta. V květnu 1993 pak v primárních volbách jasně zvítězil nad bývalým premiérem a dlouholetým předsedou SDP Sorsou a třemi dalšími kandidáty [Pesonen 1994: 261].

Již volební kampaň naznačovala Ahtisaariho budoucí politické směřování, respektive jeho pojetí domácí a zahraniční politiky. Před volbami procestoval téměř celou zemi a zúčastnil se přibližně 300 různých akcí.¹⁷ Na osobním kontaktu s finskými občany si zakládal i později jako prezident [Nousiainen 2001: 103]. Při prosazování vlastních rozhodnutí v exekutivě pak často argumentoval přímou legitimitou prezidentského mandátu a obdobně jako jeho předchůdci Kekkonen a v menší míře Koivisto v některých otázkách obcházel vládu. Jako hlavní prioritu v domácí politice si například Ahtisaari stanovil snížení nezaměstnanosti,

¹⁶ "If somebody hadn't stuck my name down on a 1992 Gallup Poll list, I'm pretty sure I'd never have run as a candidate." *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 25.10.1999 [cit. 2010-05-10]. Ahtisaari very positive about Presidential term. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/today/251099-04.html>>.

¹⁷ Životopis Marttiho Ahtisaariho, dostupný z WWW: <<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/634/>>.

ačkoli prezidentovi nepříslušela z ústavy žádná významná pravomoc týkající se národního hospodářství [Jussila, Hentilä, Nevakivi 1999: 350].

V otázce zahraniční politiky Ahtisaari sdílel kladný názor na vstup Finska do Evropské unie s Elizabeth Rehn, která po prvním kole prezidentských voleb skončila na druhém místě. Po vítězných volbách plánoval Ahtisaari zřídit stálou radu pro zahraniční věci, která by byla k dispozici prezidentovi. Ačkoli k realizaci tohoto záměru nedošlo, ukázalo se, že Ahtisaari usiluje být i nadále důležitým aktérem v zahraničněpolitických záležitostech [Pesonen 1994: 270].

Ahtisaari zvítězil v prvním i druhém kole prezidentských voleb, a to ziskem 25,9 %, respektive 53,9 % [Pesonen 1994: 260]. Volební účast na území Finska v obou kolech přesáhla 80 %.¹⁸ Prvenství ve volbách však neznamenal jednoduchý začátek, ale „kohabitaci“ s pravicovou vládou pod vedením Eska Aha, předsedy Strany středu. Vládní koalice po zvolení nového prezidenta nepodala demisi, jak bylo zvykem především za prezidenta Kekkonena. Aho navíc neponechal Ahtisaarimu k obsazení žádný ministerský post a vztahy mezi oběma politickými aktéry zůstaly trvale napjaté [Nousiainen 2001: 103-104].

Nesouhlasně se Ahův kabinet a prezident Ahtisaari stavěli ke jmenování některých nejvyšších státních úředníků a především k roli hlavy státu v zahraniční politice. Posledně zmíněná otázka nabyla na aktuálnosti s přípravou Finska na vstup do Evropské unie, a to zejména z důvodu zahrnutí zahraniční a bezpečnostní politiky do agendy EU v Maastrichtské smlouvě z roku 1992, resp. 1993. Parlament přijal tzv. premiérský model účasti na summitech EU. Ústavní výbor předložil parlamentu návrh dodatku k zákonu o parlamentu, který výslovně přenesl zodpovědnost za záležitosti související s Evropskou unií na vládu a zastupování Finské republiky na premiéra [Zákon č. 1551/1994]. Ačkoli Ahtisaari zákon ratifikoval, ohradil se proti údajné jednostrannosti parlamentní interpretace [Nousiainen 2001: 104].

Uvedený dodatek k zákonu o parlamentu z roku 1994 kolidoval s článkem 33 Ústavy, podle něhož řídil prezident vztahy s cizími mocnostmi. A zatímco vláda vykládala svoje postavení v zahraniční politice na základě nového dodatku, prezident se odvolával na zmíněný článek. Patovou situaci vyřešily až parlamentní volby v roce 1995, resp. nástup tzv. duhové vládní koalice (*sateenkaarihallitus*) v čele s Paavem Lipponenem z SDP, který s Ahtisaarim uzavřel dohodu, že summitů EU se bude účastnit premiér a podle vlastního uvážení i prezident [Arter 1999: 62].

Zatímco Ahtisaari podporoval bezpečnostní politiku Evropské unie a spolupráci severských států, ke členství Finska v NATO se stavil – v souladu s tradičním postojem Finska k vojenským a bezpečnostním aliancím – odmítavě. Přesto anebo právě proto byly nejvýznamnější události Ahtisaariho prezidentského období spojeny s jeho diplomatickou funkcí prostředníka mezi NATO a Ruskem. Nejprve se v roce 1997 na konferenci v Helsinkách dohodli americký prezident Bill Clinton se svým ruským protějškem Borisem Jelcinem na

¹⁸ Volební účast v prezidentských volbách viz WWW: <http://tilastokeskus.fi/til/pvaa/2000/pvaa_2000_2004-05-31_tau_001_en.html>.

koncepti rozšiřování Severoatlantické aliance, poté se Ahtisaarimu (ve spolupráci s bývalým ruským premiérem Viktorem Černomyrdinem) v roce 1999 podařilo vyjednat mír v Kosovou mezi Jugoslávií na jedné straně a NATO a Ruskem na straně druhé.¹⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že se aktivita prezidenta Ahtisaariho omezila téměř výhradně na oblast zahraniční politiky, a to jak teoreticky (obhajoba zahraničněpolitických pravomocí prezidenta), tak prakticky (diplomatická činnost). V této sféře také Ahtisaari usiloval o zachování a případně upevnění pravomocí prezidenta, a to i po ukončení svého prezidentského mandátu. Názor změnil až v roce 2009, kdy uvedl, že finský prezident by měl mít spíše ceremoniální funkci.²⁰ V domácí politice – zejména v otázkách zákonodárství – naopak Ahtisaari plně zachovával parlamentní princip. Neoponoval vládním návrhům zákonů ani nevetoval parlamentem schválené legislativní akty [Paloheimo 2000: 4].

Ve druhém roce Ahtisaariho funkčního období byla jmenována pracovní skupina Ústava 2000, která byla pověřena zhodnocením nutnosti konsolidovat a případně sestavit novou ústavu. Zpráva komise z června 1996 potvrdila tehdejší parlamentarizační trend a návrh nové ústavy z roku 1997 se stal podkladem pro finální vládní návrh předložený na počátku 1998. Po ročním zkoumání nového základního zákona ústavním výborem, byla v roce 1999 ústava schválena dvěma po sobě jdoucími parlamenty [Ústavní reforma ve Finsku] a ratifikována prezidentem Ahtisaarim. Začala tak zcela nová fáze finského politického systému.

Změna politického režimu – Tarja Halonen (od roku 2000)

V únoru 2000 byla do prezidentského úřadu zvolena první žena, členka SDP a ministryně zahraničních věcí Tarja Halonen. Zvítězila ve druhém kole prezidentských voleb, kde ziskem 51,6 % hlasů porazila bývalého premiéra Eska Aha. Společně s jejím nástupem nabyla účinnosti i nová ústava přijatá v roce 1999. Halonen byla tedy první hlavou státu, jejíž pravomoci byly ústavním textem výrazně omezeny. Prezident podle ústavy ztratil zákonodárnou moc a výsadní postavení ve výkonné moci. Již ve svém inauguračním proslovu však Halonen naznačila, že se nemíní vzdát postavení v zahraniční a bezpečnostní politice. [Address by President of the Republic Tarja Halonen to Parliament on 1. 3. 2000] Jednání Halonen doposud korespondovalo s jejími slovy, avšak minimálně do roku 2012, kdy skončí prezidentčino druhé funkční období, nelze výkon současného mandátu Halonen plně posoudit.

Z hlediska postavení hlavy státu je prezidentské období Halonen významnější než období jejího předchůdce Ahtisaariho. Její pojetí prezidentských pravomocí vyvolalo řadu debat a některé otázky jsou aktuální i nyní. Nejrozsáhlejší diskuse byly vedeny v souvislosti se způsobem, jakým Halonen uplatňovala svoje jmenovací pravomoci a právo účasti hlavy státu na summitech EU. V současnosti lze vysledovat již pouze dozvuky zmíněných diskusí, protože

¹⁹ Životopis Marttiho Ahtisaariho, dostupný z WWW: <<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/634/>>.

²⁰ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 4. 9. 2009 [cit. 2010-05-10]. Ahtisaari: Presidency should be mainly ceremonial. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Ahtisaari+Presidency+should+be+mainly+ceremonial/1135249057310>>.

za deset let působení Halonen v úřadu prezidenta byly pravomoci hlavy státu zredukovány, nejnověji ve spojení se vstupením v platnost Lisabonské smlouvy v prosinci 2009.

Prezidentka Halonen hojně využívala svého práva ovlivnit jmenování státních úředníků, a to zejména v prvním funkčním období. V letech 2000 a 2001 se postavila proti vůli vlády v otázce jmenování členů bankovního výboru Banky Finska, v roce 2001 v otázce jmenování některých velvyslanců a v roce 2008 vyvolala nesouhlas parlamentu a vlády prosazením svého názoru při jmenování stálého sekretáře ministerstva vnitra. Finská hlava státu má ve jmenování nejvyšších státních úředníků poslední slovo. V případě, že prezident nesouhlasí s návrhem vlády, vrátí ho kabinetu k přepracování. Pakliže jeho očekávání nenaplní ani druhý návrh, má právo jmenovat žadatele, kterého osobně považuje za nejkompetentnějšího pro danou funkci. Tato pravomoc prezidenta je důležitá zejména proto, že nejvyšší státní úředníci jsou většinou na své posty jmenování doživotně.

V roce 2000 doporučila parlamentní dozorčí rada (*Eduskunnan pankkivaltuusto*) jmenování Johnnyho Åkerholma (Kok.) a Mauriho Pekkanena (Kesk.) na uvolněná místa v bankovním výboru Banky Finska, a to na základě stranického principu²¹. Návrh byl následně postoupen druhé ministryni financí Suvi-Anne Siimes (Vas.), která ho měla připravit pro projednání na zasedání vlády.²² Vzhledem k převaze ministrů Vas. a SDP v kabinetu a práva nereflektovat názor rady se Siimes od doporučení odchytila a navrhla na zasedání vlády jmenování jedné ženy a jednoho muže. Vláda jako celek se však přiklonila k Åkerholmovi a Pekkanenovi. Halonen nesouhlasila se jmenováním Åkerholma, a protože vláda ze svého záměru neustoupila, jmenovala prezidentka odborníci na bankovní sektor Sinikku Salo. Rozhodnutí, zda se bankovní výbor rozšíří o dalšího člena, nechala Halonen na dozorčí radě.²³ Prezidentčino jednání vyvolalo nevoli v politických kruzích, protože fungování Banky Finska příslušelo podle ústavy mezi kompetence parlamentu, respektive výboru pro ekonomiku (*talousvaliokunta*), a Halonen svým rozhodnutím parlament fakticky obešla.²⁴

Obdobně v roce 2001 odmítla do bankovního výboru jmenovat Eska Aha (Kesk.) a Ilkku Kanervu (Kok.). I tentokrát vláda podpořila stanovisko parlamentní dozorčí rady a odchytila se od názoru Siimes, která navrhovala Aha a Penttiho Hakkarainena. Poté, co Halonen odmítla vládní iniciativu, kabinet předložil návrh na jmenování Hakkarainena, který prezidentka bez váhání přijala. V současnosti se tedy bankovní výbor Banky Finska sestává z guvernéra a třech dalších členů, včetně Salo a Hakkarainena.²⁵

²¹ Uvolněná místa patřila zástupcům Strany národního sjednocení a Strany středu. Proto i noví členové bankovního výboru měli být vybráni danými stranami.

²² *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 13. 9. 2000 [cit. 2010-05-10]. Deadlock over appointments means Halonen likely to decide. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20000913xx7&pvm=20000913>>.

²³ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 25. 9. 2000 [cit. 2010-05-10]. President Halonen appoints Sinikka Salo to the Board of the Bank of Finland. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20000925IE6>>.

²⁴ HÄMÄLÄINEN, Unto. *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 26. 9. 2000 [cit. 2010-05-10]. Halonen humiliates Parliament. Dostupné z WWW:

<<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20000926IE14&pvm=20000926>>.

²⁵ <http://www.bof.fi/en/suomen_pankki/organisaatio/index.htm>

Výše zmíněné události vyvolaly diskusi v parlamentu ohledně pravomocí prezidenta jmenovat členy bankovního výboru. Parlamentní výbor pro obchod navrhl přenést tuto pravomoc na vládu nebo na dozorčí radu a na prezidentovi ponechat pouze jmenování guvernéra Banky Finska.²⁶ Odpovídající legislativa byla přijata v listopadu 2003. Právo jmenovat členy bankovního výboru získala dozorčí rada, jmenování guvernéra zůstalo v kompetenci prezidenta. Současně bylo přijato i opatření, které mělo zabránit jmenování člena bankovní rady pouze na základě politického pozadí a nikoli zkušeností v bankovním sektoru.²⁷

Halonen využila svých z ústavy daných pravomocí i v roce 2001 při obsazování velvyslaneckých postů. Ze seznamu patnácti kandidátů, který připravilo ministerstvo zahraničních věcí, musela vláda v důsledku prezidentčina odmítavého stanoviska stáhnout tři jména – Arto Mansala, Antti Satuli a Jukka Valtasaari.²⁸

V první třetině svého druhého funkčního období postupovala Halonen (podle médií) bezprecedentně v otázce jmenování stálého sekretáře ministerstva vnitra proti jednotnému rozhodnutí kabinetu. Ještě před samotným předložením vládního návrhu odmítla Halonen jmenování Ilkky Laitinena, který byl podle nezávislých odborníků nejvhodnějším kandidátem, a současně vyjádřila vůli jmenovat stávající sekretářku Ritvu Viljanen (SDP).²⁹ Tehdejší ministryně vnitra Anne Holmund (Kok.) přesto opětovně navrhla prezidentce Laitinena a Halonen následně ze čtyř žadatelů, kteří splňovali všechny podmínky, jmenovala Viljanen.³⁰

Zatímco prosazování jejích jmenovacích pravomocí bylo nejvíce sledovanou činností prezidentky v domácí politice, Halonen se snažila uplatňovat především práva hlavy státu v zahraniční politice, která byla z ústavy nejdůležitější prezidentskou doménou. Stejně jako její předchůdce Ahtisaari se často účastnila summitů Evropské unie, přestože záležitostmi týkajícími se EU byl pověřen premiér a vláda. V listopadu 2009 výstižně komentoval tuto skutečnost deník *Helsingin Sanomat*: „Členské státy mohou vyslat na místo konání [summitu EU] hlavu státu nebo vládu a dále ministra, který mu/jí asistuje. Technicky se finský premiér

²⁶ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 19. 12. 2001 [cit. 2010-05-10]. Parliament may consider changes to Bank of Finland appointment process. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20011219IE3>>.

²⁷ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 14. 11. 2003 [cit. 2010-05-10]. President to lose right to appoint members of the Board of the Bank of Finland. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20031114IE4>>.

²⁸ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 8. 2. 2001 [cit. 2010-05-10]. President Halonen uses powers and rejects ambassador nominations. Dostupné z WWW: <<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20010208IE3>>.

²⁹ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 7. 8. 2008 [cit. 2010-05-10]. President and government at odds over appointment of ministry official. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/President+and+government+at+odds+over+appointment+of+ministry+official/1135238410315>>.

³⁰ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 18. 8. 2008 [cit. 2010-05-10]. Halonen names incumbent Ritva Viljanen as Interior Ministry Permanent Secretary. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Halonen+names+incumbent+Ritva+Viljanen+as+Interior+Ministry+Permanent+Secretary+/1135238682369>>.

účastní summitů jako asistent prezidenta.³¹ Příčinou této situace byla povaha Evropské unie, která fakticky integrovala domácí a zahraniční politiku, a také znění ústavy, které umožňovalo různou interpretaci kompetencí složek exekutivy v zahraničněpolitických záležitostech.

Stěžejní faktor v otázce kompetencí v zahraniční politice představují osobnosti předních politických aktérů Finska, konkrétně prezidentka Halonen, bývalí premiéři Lipponen (SDP) a Matti Vanhanen (Kesk.).³² Ačkoli byl Lipponen členem stejné strany jako (původně) prezidentka a premiérem vlády, v níž Halonen působila jako ministryně zahraničních věcí, tato skutečnost neznamena zcela bezproblémové soužití. Lipponen byl zastáncem silné EU a aktivního přístupu Finska v otázkách bezpečnostní integrace, Halonen spolu s ministrem zahraničních věcí Erkkim Tuomiojou zdůrazňovali spíše roli Rady Evropy a stavěli se proti vstupu Finska do NATO [Forsberg 2001: 4].

Halonen byla dlouhodobě kritizována za svůj aktivní přístup v účasti na summitech EU. Kritika zesílila zejména v jejím druhém funkčním období, a to v souvislosti se změnami ve struktuře Evropské unie, které obsahovala Lisabonská smlouva podepsaná v říjnu 2007.³³ Podle Lisabonské smlouvy se summity EU staly oficiálním setkáním vrcholných představitelů členských států s do budoucna jasně stanoveným členstvím. Pravděpodobnějším zástupcem Finska by tak byl premiér, který podává finskému parlamentu zprávu před zahájením a po skončení summitu EU. V roce 2006 rozhodl ústavní výbor parlamentu, že prezident se může účastnit summitů EU i po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, nikoli však již jako vedoucí delegace, ale pouze jako její člen.³⁴

Přesto nebylo ani v listopadu 2009 zcela jasné, kdo bude mít právo zastupovat Finsko na summitech. Halonen se poprvé od parlamentních voleb v roce 2003 dostala do vážnějšího sporu s premiérem Vanhanenem ohledně zahraničněpolitických kompetencí prezidenta a vlády. Podle Halonen nedošlo k žádné změně Ústavy Finska, a proto nebylo třeba změnit stávající praxi. Ačkoli se Vanhanen dříve snažil vyvarovat kompetenčních sporů, tentokrát vyjádřil jasné – prezidentce oponující – stanovisko vlády, že zástupcem Finska na summitech

³¹ „The member states have been allowed to bring a head of state, or government into the venue of the meeting, in addition to a minister to assist him or her. Technically, the Finnish Prime Minister has attended summits as an assistant to the president.“ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 30. 11. 2009 [cit. 2010-05-10]. PM and President still at odds over representation at EU summits. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/PM+and+President+still+at+odds+over+representation+at+EU+summits/1135251126963>>.

³² V roce 2003 byla dva měsíce premiérkou Anneli Jäätteenmäki (Kesk.). Z důvodu jejího krátkého zastávání premiérského úřadu však není v tomto směru relevantním aktérem. Obdobně není relevantním aktérem ani současná premiérka Mari Kiviniemi (Kesk.), která zastává svou funkci od června 2010.

³³ Informace o Lisabonské smlouvě dostupné z WWW: <http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_en.htm>

³⁴ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 30. 10. 2006 [cit. 2010-05-10]. Parliament Committee allows President's participation in EU meetings. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Parliament+Committee+allows+President's+participation+in+EU+meetings/1135222656587>>.

EU bude premiér a prezident pouze, pokud dostane oficiální pozvání předsedy Evropské rady.³⁵

Vanhanen chtěl předejít opakování situace z roku 2004 a 2008, kdy Finsko reprezentovali na summitu EU tři zástupci. V roce 2004 byli při podpisu Lisabonské smlouvy přítomni premiér Vanhanen, prezidentka Halonen a ministr zahraničních věcí Tuomioja.³⁶ V roce 2008 vyjádřila prezidentka přání účastnit se mimořádného summitu EU v Gruzii.³⁷ Její přítomnost by však znemožnila účast ministra zahraničních věcí Alexandra Stubba, protože tehdejší francouzské předsednictví Evropské rady odmítlo poskytnout Finsku tři křesla. Stubb, který se podílel na vyjednání míru mezi Gruzii a Ruskem z pozice úřadujícího předsedy Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE; *Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE*), se tak musel s Halonen vystřídat.³⁸

Prvek Evropské unie přinesl nejasnost také v otázce postavení prezidenta jako nejvyššího velitele ozbrojených sil. Podle ústavního výboru parlamentu se vládní zodpovědnost za záležitosti související s EU týká také pravomoci rozhodovat o rozmístění finských ozbrojených sil ve vojenských operacích Evropské unie. S touto interpretací však nesouhlasila ani prezidentka Halonen ani premiér Vanhanen, který v prosinci 2005 navrhl přijetí ústavního dodatku, který by zmíněnou pravomoc explicitně světil prezidentovi. Ačkoli byl nucen návrh vzhledem k jeho znění stáhnout, na výhradní pravomoci hlavy státu být vrchním velitelem ozbrojených sil se zatím nic nezměnilo.³⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že během zastávání prezidentského úřadu Tarjou Halonen pokračuje trend omezování pravomocí hlavy státu zahájený za prezidenta Koivista. Zatímco za Koivista docházelo více k přenesení pravomocí z prezidenta na parlamentu, za současné prezidentky lze zatím vypořádat především přesun pravomocí v rámci exekutivy.

Závěr

V roce 1982 došlo ve Finsku po 26 letech k výměně nejvyšší politické reprezentace státu, která předznamenala změnu zavedených zvyklostí ve vztahu exekutiva-legislativa a prezident-vláda a následně i právního rámce finského politického systému. Zakotvení

³⁵ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 2. 12. 2009 [cit. 2010-05-10]. Vanhanen: Prime Minister to represent Finland at EU summits. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Vanhanen+Prime+Minister+to+represent+Finland+at+EU+summits/1135251169055>>.

³⁶ LYYTINEN, Jaakko. *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 8. 12. 2009 [cit. 2010-05-10]. The last President?. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/The+last+President/1135251330156>>.

³⁷ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 28. 8. 2008 [cit. 2010-05-10]. President Halonen to replace Foreign Minister Stubb at EU summit. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/President+Halonen+to+replace+Foreign+Minister+Stubb+at+EU+summit/1135239013106>>.

³⁸ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 2. 9. 2008 [cit. 2010-05-10]. Stubb and Halonen took turns at EU summit. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Stubb+and+Halonen+took+turns+at+EU+summit/1135239119901>>.

³⁹ *Helsingin Sanomat: International Edition* [online]. 2. 12. 2005 [cit. 2010-05-10]. Government proposes constitutional amendment on crisis management issue. Dostupné z WWW: <<http://www.hs.fi/english/article/Government+proposes+constitutional+amendment+on+crisis+management+issue/1101981830021>>.

modifikovaného právního rámce v nové ústavě v roce 1999 pak mělo zpětně vliv na proměnu jednání politických aktérů.

Původně Finsko fungovalo jako poloprezidentský režim. Prezident byl nejvyšším představitelem výkonné moci a současně sdílel zákonodárnou moc s parlamentem. Navíc disponoval z ústavy rozsáhlými pravomocemi, mezi nejdůležitější patřilo právo libovolně jmenovat a odvolávat vládu a rozpouštět parlament. Zatímco prvně jmenované pravomoci využívala hlava státu často – z 57 vlád sestavených od přijetí ústavy do roku 1982 vzniklo pouze devatenáct na základě konání parlamentních voleb – druhou využil „pouze“ sedmkrát.

S nástupem prezidenta Mauna Koivista v roce 1982 byla zahájena parlamentarizace politického systému. Pravomoci prezidenta byly postupně omezovány, až hlava státu nakonec v roce 1991 ztratila obě z hlediska poloprezidencialismu nejdůležitější pravomoci – právo jmenovat a odvolávat vládu a rozpouštět parlament. Paradoxně byla současně s omezením prezidentských pravomocí (stejným ústavním dodatkem) schválena přímá volba finské hlavy státu, kterou tvůrce termínu „poloprezidencialismus“ Maurice Duverger považoval za jeden z určujících faktorů tohoto politického systému. Z hlediska tehdejšího politického vývoje ve Finsku (parlamentarizace) a snahy Koivista snížit vliv politických stran na volbu prezidenta však uvedená skutečnost není paradoxní, ale logická. Zavedení přímé volby hlavy státu bez omezení jejích pravomocí by totiž finskými elitami úzkostlivě střežené vyvážení mocí vychýlilo nežádoucím směrem (k prezidentovi).

První přímo zvolený prezident Martti Ahtisaari (1994-2000) již nepřistupoval – na rozdíl od svého předchůdce – tak aktivně k otázce omezování pravomocí prezidenta, respektive posilování parlamentarizační tendence. Na druhou stranu však neusiloval ani o jejich rozšíření, opomeneme-li zahraniční politiku, jež byla tradiční doménou prezidenta a hlavním předmětem zájmu kariérního diplomata Ahtisaariho. Jednoznačným přínosem Ahtisaariho ve věci parlamentarizace finského politického systému bylo již v roce 1995 jmenování pracovní skupiny Ústava 2000, která měla zhodnotit tehdejší ústavněprávní situaci a připravit návrh nové ústavy.

Nová ústava, která zahrnuje většinu změn schválených v předchozím období 1982-1999, byla přijata v červnu 1999 a nabyla účinnosti v březnu 2000 s nástupem prezidentky Tarji Halonen. Posun finského politického systému směrem k parlamentarismu byl patrný již z článku 3 Ústavy, z něhož vyplývá, že prezident ztratil jednak zákonodárnou moc, jednak své výsadní postavení v exekutivě.

Prezident podle článku 93 Ústavy řídí zahraniční politiku v součinnosti s vládou, což na první pohled ztěžuje zařazení Finska mezi parlamentarismy. Tato pravomoc prezidenta může být, v závislosti na interpretaci, relativně účinným nástrojem hlavy státu k ovlivňování politické situace, avšak skutečným těžištěm výkonné moci je ve Finsku vláda v čele s premiérem. Důkazem je například organizace účasti finských zástupců státu na summitech EU. Proto lze konstatovat, že současná Finská republika je parlamentní demokracií.

DOKUMENTY:

- Parlamentní volby 1919-2003 (*Eduskuntavaalit 1907-2003*). Staženo dne 1. února 2009 z WWW: <<http://www.vaalit.fi/uploads/rfsvyrtb.pdf>>.
- Prezidentské volby 1919-2006 (*Presidential Elections 1919-2006*). Staženo 1. února 2009 z WWW: <http://www.tpk.fi/netcomm/lmgLib/9/180/vaalitilastot_eng.pdf>.
- Proslov prezidentky republiky Tarji Halonen v parlamentu 1.3.2000 (*Address by President of the Republic Tarja Halonen to Parliament on 1.3.2000*). Dostupné z WWW:<<http://www.tpk.fi/public/default.aspx?contentid=173567&nodeid=41417&contentlan=2&culture=en-US>>.
- Ústava Finské republiky 1919 (*The Constitution of Finland 17 July 1919; 94/1919*). Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/icl/fi01000_.html>.
- Ústava Finské republiky 1999 (*The Constitution of Finland 11 June 1999; 731/1999, amendments up to 802/2007 included*). Staženo 1. května 2009 z WWW: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>>.
- Ústavní reforma ve Finsku (*Constitutional Reform in Finland*). Dostupné z WWW: <<http://www.asgp.info/Resources/Data/Documents/NJTCYJXYUTISQLTGGTUUWLCDXVEPCE.pdf>>.
- Volební zákon č. 714/1998 (*Election Act; 714/1998, amendments up to 218/2004 included*). Staženo 1. května 2009 z WWW: <<http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E9980714.PDF>>.
- Zákon o Parlamentu č. 7/1928 (*The Parliament Act, of 13 January 1928; 7/1928*). Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/law/icl/fi02000_.html>.
- Zákon o právu Parlamentu kontrolovat zákonnost úředního jednání členů Státní rady a justičního kancléře jakož i parlamentního ombudsmana (*Ministerial Responsibility Act, of 25 November 1922; 274/1922*). Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/icl/fi04000_.html>.
- Zákon o Státním soudním dvoru č. 273/1922 (*Act on the High Court of Impeachment, of 25 November 1922; 273/1922*). Dostupné z WWW: <http://www.servat.unibe.ch/icl/fi05000_.html>.
- SIMOVIC, Darko. *The Definition of Semi-presidential Regime – Reformulated*. VII World Congress of the International Association of Constitutional Law. 11-15 June 2007. Athens, Greece. [Working paper]. Staženo dne 11. ledna 2010 z WWW: <<http://www.enelsyn.gr/papers/w7/Paper%20by%20Darko%20Simovic.pdf>>.
- PALOHEIMO, Heikki. *Divided Executive in Finland: From Semi-Presidential to Parliamentary Democracy*. The Presidentialization of Parliamentary Democracies. ECPR Joint Session of Workshops. 14-19 April 2000. Copenhagen. [Working paper]. Staženo dne 20.

dubna 2010 z WWW: <<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/copenhagen/ws7/paloheimo.PDF>>.

LITERATURA:

MONOGRAFIE A SBORNÍKY:

- Constitution Act of Finland*. Helsinki: Parliament of Finland, 1984. 60 s. ISBN 951-46-8292-0.
- ARTER, David. *Politics and Policy-Making in Finland*. Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books, 1987. 255 s. ISBN 0312009011.
- CABADA, Ladislav; KUBÁT, Michal. *Úvod do studia politické vědy*. 2. rozš. a dopl. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 494 s. ISBN 80-86432-63-7.
- DAMGAARD, Erik (ed.). *Parliamentary Change in the Nordic Countries*. Oslo: Scandinavian University Press, 1992. 224 s. ISBN 82-00-21510-5.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.. *Komparace politických systémů I.. 4., přeprac. vyd.* Praha: Oeconomica, 2005. 263 s. ISBN 80-245-0964-4.
- ELDER, Neil; THOMAS, Alastair H; ARTER, David. *The Consensual Democracies?: The Government and Politics of the Scandinavian States*. 1st pub. Oxford: Basil Blackwell, 1988. 248 s. ISBN 0-631-15985-1.
- ELGIE, Robert (ed.). *Divided Government in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 354 s. ISBN 0-19-829565-0.
- ELGIE, Robert (ed.). *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 320 s. ISBN 0-19-829386-0.
- HÄIKIÖ, Martti; PESONEN, Pertti. *President Koivisto on the Finnish Political Scene*. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs, 1992. 62 s. ISBN 951-47-5995-8.
- HÄIKIÖ, Martti. *A Brief History of Modern Finland*. Lahti: University of Helsinki, Lahti Research and Training Centre, 1992. 133 s. ISBN 951-45-5888-X.
- HEJKALOVÁ, Markéta. *Finsko*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2003. 130 s. ISBN 80-7277-207-4.
- IMMONEN, Keijo; NEVAKIVI, Jukka (eds.). *Pitkä linja: Mauno Koivisto, valtiomies ja vaikuttaja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1993. 386 s. ISBN 951-26-3875-4.
- JUSSILA, Osmo; HENTILÄ, Seppo; NEVAKIVI, Jukka. *From Grand Duchy to a Modern State: A Political History of Finland since 1809*. London: Hurst & Company, 1999. 383 s. ISBN 978-1-85065-421-6.
- KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní zřízení evropských států: srovnávací studie*. Vyd. 1. Praha: Linde, 1996. 415 s. ISBN 80-7201-010-7.
- KLOKOČKA, Vladimír; WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie: ústavní texty Belgie, Dánska, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucemburska, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Velké Británie*. Vyd. 1. Praha: Linde, 1997. Ústava Finska, s. 68-117. ISBN 80-7201-056-5.
- KLOKOČKA, Vladimír; WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. Díl první, Ústavní texty Belgie, Dánska, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko a Velké Británie*. Vyd. 2. Praha: Linde, 2004. Ústava Republiky Finsko, s. 81-111. ISBN 80-7201-466-8.
- LINZ, Juan J.; VALENZUELA, Arturo (eds.). *The Failure of Presidential Democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1994. 436 s. ISBN 0-8018-4639-0.
- NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Vyd. 1.

- Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 275 s. ISBN 80-85850-22-2.
- NOVÁK, Miroslav; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Dokořán, 2008. 399 s. ISBN 978-80-7363-179-6.
- NOVÁK, Miroslav; LEBEDA, Tomáš a kol.. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004. 485 s. ISBN 80-86473-88-0.
- POGUNTKE, Thomas; WEBB, Paul (eds.). *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. 1st pub. in pbk. Oxford: Oxford University Press, 2007. 361 s. ISBN 978-0-19-921849-3.
- SAKSLIN, Maija (ed.). *The Finnish Constitution in Transition*. Helsinki: Hermes-Myynti Oy, 1991. 131 s. ISBN 952-90-3229-3.
- SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s. ISBN 80-85850-94-X.
- SHUGART, Matthew Soberg; CAREY, John M. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. 1st ed. Cambridge [England]: Cambridge University Press, 1992. 316 s. ISBN 0-521-42990-0.
- SUNDBERG, Jan; BERGLUND, Sten (eds.). *Finnish Democracy*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 1990. 179 s. ISBN 952-90-1354-X.
- ŠUŠLÍKOVÁ, Lada a kol.. *Vládní modely a koaliční chování ve vybraných systémech: případové studie na státní a regionální úrovni – Maďarsko, Polsko, Indie, Ticino, Lotyšsko, Hesensko, Finsko*. Vyd. 1. Praha: Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2009. 313 s. ISBN 978-80-254-5857-0.
- UOTILA, Jaakko. *The Finnish Legal System*. 2nd, completely rev. ed. Helsinki: Finnish Lawyers Pub. Co., 1985. 254 s. ISBN 9516402445.
- WIBERG, Matti (ed.). *Parliamentary Control in the Nordic Countries : Forms of Questioning and Behavioural Trends*. Helsinki: Finnish Political Science Association, 1994. 364 s. ISBN 951-96131-7-X.

ČLÁNKY V ODBORNÝCH ČASOPISECH:

- AHO, Esko. The President and Government in Finland. In IMMONEN, Keijo; NEVAKIVI, Jukka. *Pitkä linja: Mauno Koivisto, valtiomies ja vaikuttaja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1993. s. 91-98. ISBN 951-26-3875-4.
- ANCKAR, Dag. Finland: Dualism and Consensual Rule. In DAMGAARD, Erik. *Parliamentary Change in the Nordic Countries*. Oslo: Scandinavian University Press, 1992. s. 151-190. ISBN 82-00-21510-5.
- ARTER, David. Finland. In ELGIE, Robert (ed.). *Semi-presidentialism in Europe*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 1999. s. 48-66. ISBN 0-19-829386-0.
- ARTER, David. From a Contingent Party System to Party System Convergence?: Mapping Party System Change in Postwar Finland. *Scandinavian Political Studies*. 2009, vol. 32, no. 2, s. 221-239. ISSN 0080-6757.
- BAHRO, Horst; BAYERLEIN, Bernhard H.; VESER, Ernst. Duverger's concept: Semi-presidential government revisited. *European Journal of Political Research*. 1998, vol. 34, no. 6, s. 201-224. ISSN 0304-4130.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra; KUNC, Jiří. Základní témata komparativních analýz. In DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.. *Komparace politických systémů I.* 4., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. s. 37-64. ISBN 80-245-0964-4.

- DUVERGER, Maurice. A New Political System Model: Semi-Presidential Government. *European Journal of Political Research*. 1980, vol. 8, no. 2, s. 165-187. ISSN 0304-4130.
- ELGIE, Robert. The Politics of Semi-Presidentialism. In ELGIE, Robert (ed.). *Semi-presidentialism in Europe*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 1999 a. s. 1-21. ISBN 0-19-829386-0.
- FORSBERG, Tuomas. One Foreign Policy or Two?: Finland's New Constitution and European Policies of Tarja Halonen and Paavo Lipponen. *Northern Dimensions, Yearbook 2001*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs, 2000, s. 3-11.
- HIDÉN, Mikael. The Constitution. In UOTILA, Jaakko (ed.). *The Finnish Legal System*. 2nd, completely rev. ed. Helsinki: Finnish Lawyers Pub. Co., 1985. s. 39-59. ISBN 9516402445.
- KALELA, Jaakko. Mauno Koivisto and the Framework of Foreign Policy in the Nineties. In IMMONEN, Keijo; NEVAKIVI, Jukka. *Pitkä linja: Mauno Koivisto, valtiomies ja vaikuttaja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1993. s. 254-289. ISBN 951-26-3875-4.
- KULOVESI, Kati. International Relations in the New "Constitution of Finland". *Nordic Journal of International Law*. 2000, vol. 69, no. 4, s. 513-522. ISSN 0902-7351.
- LEBEDA, Tomáš. Stručný přehled volebních systémů. In NOVÁK, Miroslav; LEBEDA, Tomáš a kol. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004. s. 19-43. ISBN 80-86473-88-0.
- MATTILA, Mikko. From Qualified Majority to Simple Majority: The Effects of the 1992 Change in the Finnish Constitution. *Scandinavian Political Studies*. 1997, vol. 20, no. 4, s. 331-345. ISSN 0080-6757.
- NOUSIAINEN, Jaako. From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland. *Scandinavian Political Studies*. 2001, vol. 24, no. 2, s. 95-109. ISSN 0080-6757.
- PALOHEIMO, Heikki. Finland: Let the Force Be with the Leader - But Who Is the Leader?. In POGUNTKE, Thomas; WEBB, Paul (eds.). *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. 1st pub. in pbk. Oxford: Oxford University Press, 2007. s. 246-268. ISBN 978-0-19-921849-3.
- PALOHEIMO, Heikki. The Rising Power of the Prime Minister in Finland. *Scandinavian Political Studies*. 2003, vol. 26, no. 3, s. 219-243. ISSN 0080-6757.
- PESONEN, Pertti. The First Direct Election of Finland. *Scandinavian Political Studies*. 1994, vol. 17, no. 3, s. 259-272. ISSN 0080-6757.
- POHJOLAINEN, Teuvo. The Sovereignty of the Democratic Legislature: A Finnish Perspective. In SAKSLIN, Maija. *The Finnish Constitution in Transition*. Helsinki: Hermes-Myynti Oy, 1991. s. 17-30. ISBN 952-90-3229-3.
- RAUNIO, Tapio. The Changing Finnish Democracy: Stronger Parliamentary Accountability, Coalescing Political Parties and Weaker External Constraints. *Scandinavian Political Studies*. 2004, vol. 27, no. 2, s. 133-152. ISSN 0080-6757.
- SUNDBERG, Jan. Finland. *European Journal of Political Research*. 2002, vol. 41, no. 7/8, s. 952-954. ISSN 0304-4130.
- VORLOVÁ, Kateřina. Vládní modely a koaliční chování ve Finsku 1917-2009. In ŠUŠLÍKOVÁ, Lada. *Vládní modely a koaliční chování ve vybraných systémech: Případové studie na státní a regionální úrovni – Maďarsko, Polsko, Indie, Ticino, Lotyšsko, Hesensko, Finsko*. Vyd. 1. Praha: Universita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2009. s. 261-

293. ISBN 978-80-254-5857-0.

WAHLBÄCK, Krister. Mauno Koivisto as President: A View from Abroad. In IMMONEN, Keijo; NEVAKIVI, Jukka. *Pitkä linja: Mauno Koivisto, valtiomies ja vaikuttaja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1993. s. 345-386. ISBN 951-26-3875-4.

WIBERG, Matti. To Keep the Government on Its Toes. Behavioural Trends in Parliamentary Questioning in Finland 1945-1990. In WIBERG, Matti (ed.). *Parliamentary Control in the Nordic Countries: Forms of Questioning and Behavioural Trends*. Helsinki: Finnish Political Science Association, 1994 a. s. 103-200. ISBN 951-96131-7-X.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

(datum poslední aktualizace: 8. srpna 2010)

Asociace generálních sekretářů parlamentů (*Association of Secretaries General of Parliaments*): <<http://www.asgp.info/en/home>>

Banka Finska (*Suomen Pankki*): <<http://www.bof.fi/en/index.htm>>

Bibliografický kaleidoskop (*Bibliografiakeskus*): <<http://www.kansallisbiografia.fi/english/>>

Databáze legislativních aktů Finska (*Valtion säädöstietospankki*): <<http://www.finlex.fi/>>

EUROPA – oficiální webová stránka Evropské unie (*EUROPA – The official website of the European Union*): <http://europa.eu/index_en.htm>

Europeum – Institut pro evropskou politiku (*Europeum – Institute for European Policy*): <<http://www.europeum.org/>>

Finská rozhlasová a televizní společnost (*Yleisradio Oy*): <<http://www.yle.fi/>>

Mezinárodní vydání deníku *Helsingin Sanomat* (*Helsingin Sanomat – International Edition*): <<http://www.hs.fi/english/>>

Ministerstvo spravedlnosti Finské republiky (*Oikeusministeriö*): <<http://www.om.fi/>>

Oficiální server o Finsku vedený Ministerstvem zahraničních věcí (*This is Finland*): <<http://finland.fi/public/>>

Parlament Finské republiky (*Eduskunta*): <<http://www.eduskunta.fi/>>

Pokračovací válka (*Jatkosota*): <<http://www.rajajoki.com>>

Úřad prezidenta Finské republiky (*Suomen tasavallan presidentti*): <<http://www.president.fi/>>

Úřad statistiky Finské republiky (*Tilastokeskus*): <http://stat.fi/index_en.html>

Úřad vlády Finské republiky (*Valtioneuvosto*): <<http://www.vn.fi/>>

Volby ve Finsku (*Vaalit*): <<http://www.vaalit.fi/14173.htm>>